

EDITORIAL

Política, mitjans de comunicació i patrimoni: el "xou" de la muralla del carrer Pelai.

La polèmica generada a finals d'estiu com a conseqüència de la troballa d'un tram de la muralla de la ciutat de Barcelona durant la realització d'unes obres al carrer Pelai han deixat ben palès fins a quin punt la frivolitat i la inconsciència presideixen el tracte que els nostres polítics, els mitjans de comunicació i fins i tot alguns intel·lectuals donen als temes patrimonials.

De trams de muralla de la ciutat se'n descobreixen i estudien de manera habitual, i fins i tot aquest mateix estiu i en les mateixes dates que la polèmica sobre l'excavació del carrer Pelai estava en ple apogeu es documentava un altre tram del recinte defensiu de la ciutat al carrer de Sant Pau sense que l'esdeveniment produís cap efecte aparent entre els repentinament sensibilitzats mitjans de comunicació. A què es va deure, doncs, la sobtada popularitat de la intervenció polèmica? Ens temem que han estat dues les circumstàncies que han afavorit aquesta situació. La primera, de caràcter general, té a veure amb l'escassetat de notícies habitual del mes d'agost que tradicionalment fa que notícies sobre temes patrimonials, que de produir-se en un altre moment de l'any probablement no haurien tingut espai en els diaris, serveixin per omplir les migrades pàgines de la premsa estiuenca. Una segona circumstància, determinant al nostre entendre, es va afegir en el cas del carrer Pelai, i és que l'excavació es realitzava a pocs metres de la seu d'un important rotatiu d'àmbit nacional, que va ser precisament el que va començar a parlar del tema...

Evidentment, un cop que un primer diari es va interessar pel tema, la resta de mitjans, tant mancats de notícies com aquell, s'hi van afegir i aquest inesperat ressò mediàtic va fer que els polítics veiessin l'oportunitat de castigar el govern municipal de torn en un tema potencialment sensible com és el del patrimoni, i així va començar el xou. Un espectacle aquest protagonitzat per un costat pels polítics de l'oposició municipal, que prediquen per a Barcelona una política sobre el patrimoni que no s'assembla en res a la que els seus partits apliquen en els municipis en els que exerceixen tasques de govern... Els altres protagonistes han estat els "experts", persones de gran vàlua científica però que en la major part dels casos estan molt allunyats de la pràctica arqueològica a la ciutat i que a partir d'una visió sesgada de la realitat han recolzat propostes d'actuació completament desproporcionades.

Al final les notícies sobre els Jocs Olímpics, les protestes dels pagesos, la debacle del Barça, la darrera xicoteta de l'Antonio David... han anat ocupant els seus llocs a la premsa i han fet desaparèixer l'interès per la pobra muralla que, ben tapadeta amb geotèxtil, descansa tranquil·la sota la vorera del carrer Pelai, segurament agraïda que tot hagi per fi passat.

Més enllà de l'anècdota estiuenca, el xou de la muralla ens hauria de fer reflexionar a tots els professionals del món de l'arqueologia sobre fins a quin punt treballem sobre un tema potencialment sensible i manipulable políticament. Per tant hauriem de ser capaços de fer sentir la nostra veu, de les professionals, per tal de portar la discursió al terreny tècnic que és el que li correspon, deixant de banda les qüestions polítiques. Al mateix temps hem d'exigir als partits polítics i a les institucions coherència en el sentit que els primers apliquin els mateixos criteris quan estan a l'oposició que quan són al govern i que les segones estableixin criteris clars i de compliment universal en els temes de conservació del patrimoni.

Creiem que ha arribat el moment, amb l'experiència del que ha passat en els darrers 20 anys a Catalunya, d'iniciar un debat ampli i continuat sobre la documentació i conservació del patrimoni cultural que permeti establir criteris generals d'actuació que, tot i estar basats en aspectes tècnics, permetin la convivència imprescindible entre la conservació del passat i la construcció del present.

ARQUEOLOGÍA MEDIEVAL, ARQUEOLOGÍA VERTICAL Y RESTAURACIÓN MONUMENTAL

Los arquitectos y los historiadores del arte -aun los dotados de una experiencia y de unos conocimientos arqueológicamente envidiables- realizan ocasionales y ostensibles intrusiones en el campo de la arqueología medieval y de su siamesa la arqueología vertical. Los arqueólogos cometemos también la circunstancial intromisión en el campo de los dibujantes, auxiliares y obreros. En concreto, con el lápiz, con el plóter, con la paleta, con el pico y con la hormigonera. Las arqueólogas, con una loable y envidiable defensa de su posición, también. Quizás los complejos de inferioridad profesional siguen impidiéndonos un comportamiento de verdaderos técnicos superiores, y ello sin entrar en los aspectos sindicales, que tantos recelos todavía provoca abordar.

En tantos y en tan polifacéticos ires y venires profesionales, la coyuntura socio-política está por fin permitiendo la recuperación y la restauración de los mejores ejemplares románicos y góticos de Cataluña, así como de otros conjuntos monumentales de los siglos posteriores. El problema es que muchas veces los proyectos de restauración ya han sido aprobados por las instituciones y comisiones competentes cuando el trabajo del arqueólogo es requerido -si es que llega a ser requerido- en este ámbito del estudio de paramentos. Otras muchas, han de dar su aval científico e hipotecar su responsabilidad y su ética profesional estampando su firma en rehabilitaciones que, por lo visto, no tienen en sus partidas presupuestarias demasiado hueco para este aspecto de nuestro trabajo. En otras ocasiones, son las prisas electoralistas o las necesidades de prestigio las que impiden que la investigación aclare como fueron, en realidad, los edificios y los ámbitos que utilizaron nuestros antepasados. En definitiva, es minoritario -y elogiado- el caso de encontrar entes contratantes lo bastante concienciados o predispuestos para acometer un estudio arqueológico-constructivo suficiente.

Algunos territoriales, profesionales, museos, instituciones, etc. encabezan una lucha muy meritoria intentando generalizar la realización de tales estudios en los conjuntos monumentales que lo exigen. Pero ciertos gestores del dinero público siguen interpretándolo como un gasto superfluo. Las instituciones públicas que velan por los intereses del Patrimonio Histórico quizás tienen sus recursos demasiado mermados [¿?] como para gastar en cosas que no se ven o que no se verán. O quizás, simplemente, adolecen de información sobre el tema.

Por su parte, el "arqueólogo de a pie" bastante hace ¿o no? con trabajar en condiciones adversas y con herramientas, recursos y retribuciones extremadamente menguadas. En efecto, está atrapado en una suerte de chantaje socio-coyuntural: no puede permitirse el lujo de contradecir y enfurecer a los entes contratantes, poniendo en peligro su siempre precaria

continuidad laboral y temiendo un más que probable ostracismo profesional. Tampoco podemos obviar otras ocasiones en las que el problema se reduce a una deficiente formación del arqueólogo en lo relativo a la disciplina y metodología vertical, hábilmente subsanado con la clarividencia más o menos intrusiva de otros profesionales.

De hecho, el que los estudios arqueo-constructivos no acaben de asentar su lugar en los proyectos de restauración arquitectónica provoca que no se genere trabajo, causándonos el desinterés por el reciclaje formativo e induciendo a que los más jóvenes desconozcan este campo metodológico y técnico, que no les está ofreciendo todas las expectativas laborales que, en realidad, podría y debería.

No hablamos de simples estudios de paramentos. Hablamos de Análisis Arqueoconstructivo, de Arqueología Vertical, con mayúsculas; la mejor que hasta el momento sabemos hacer, inscrita en una praxis estratigráfica, y con unos desarrollos de verdadera disciplina auxiliar de la Historia. Sin embargo, la sociedad nos dice que obviemos esos datos, por que no hay presupuesto para llegar a todas partes, por mucho que se gaste en otros niveles más rentables de la política cultural.

Ante ello, a los arqueólogos no nos queda más que cerrar los ojos cada vez que los paletas ocultan con su cemento las huellas que el registro vertical dejó en los muros restaurados; la información arqueológica que durante siglos preservaron las construcciones; las pruebas mismas que evidenciarían los datos masivamente sacrificados (destruidos); y, por último, la posibilidad de que generaciones futuras pudiesen releer el "*documento construido*". Criticamos la desbordada imaginación que derrocharon los restauradores de hace cien años, y quizás estemos pecando de lo mismo, por exceso o por defecto, por descoordinación o por incomunicación. Hay que subrayar, por descontado, que la buena voluntad de los diferentes profesionales e instituciones implicados en estos proyectos estuvo y está, creo, fuera de toda duda.

Habrà que esperar del nuevo milenio que depare mejores expectativas a la arqueología medieval y vertical. A lo peor deberíamos pensar si auto-extinguirnos todos juntos, como precoces dinosaurios que apenas han iniciado su desarrollo biológico. O quizás deberíamos comenzar por la autocrítica. Ponernos al día sobre este basto y poco explotado campo de estudio, y encargarnos de formar a una generación de nuevos arqueólogos que estén realmente preparados para contestar a las preguntas de los arquitectos y de los historiadores del arte; para plantear y resolver cientos de nuevos interrogantes; y para discutir a cincuenta por ciento las tesis que ahora nos dictan los patrimonialistas más documentados, desde un bagaje en absoluto despreciable, pero muchas veces sobrado de perspicacia.

Alberto Gómez

UNA OCULTACIÓ DE MANCUSOS D'OR AL JACIMENT DE "CAN PALETA" (CASTELLFOLLIT DEL BOIX, BAGES)

En el decurs de la campanya d'excavacions arqueològiques programades al jaciment tardoantic i altmedieval de Can Paleta (Castellfollit del Boix, Bages), duta a terme entre els dies 1 a 14 d'agost del 2000, va aparèixer un tresoret monetari format per nou mancusos d'or. Aquesta intervenció arqueològica s'inscriu en un programa marc de recerca més ampli, que té per objectiu estudiar el pas del món antic al medieval a la Catalunya central a través dels seus habitatges, llocs de producció, centres de culte i necròpolis.

El punt concret de l'amagatall es va localitzar a l'angle interior de l'extrem SE de l'última habitació descoberta a la terrassa superior de l'habitatge. El tresoret va sortir a una profunditat d'uns 20 cm a partir del capçal dels murs, sota d'un nivell d'enderroc format per pedres de diferents tamanys barrejades amb terra i ja en contacte amb un nivell d'habitatge poc perceptible però testimoni per la presència de petits carbonets juntament amb algun petit fragment ceràmic. Les monedes varen aparèixer agrupades, sense rastre de cap recipient que les pogués haver contingut, tot i que creiem molt probable que les amaguessin aplegades a l'interior d'una bosseta de pell o de teixit que, degut al temps transcorregut i a la mateixa acidesa del sòl, no s'hauria conservat fins els nostres dies.

Foto: ArqueoCat S.L.

Es tracta de nou mancusos d'or encunyats a la seca comtal de Barcelona en època de Ramon Berenguer I (1035-1076). Les llegendes de l'anvers i del revers són diferents, escrites amb grafia àrab i legible tant en el camp com en l'orla. Corresponen a una imitació amb les llegendes degenerades dels dinars de Yahyà al-Mutalí de Ceuta, realitzada per desconeguts de l'alfabet àrab, fet que explicaria la impossibilitat de la seva lectura. Els seus pesos oscil·len entre els 2'49 i els 2'86 grams; els seus diàmetres entre els 20 i els 24 mil·límetres.

Corresponen a la referència n. 18 de J. Botet i Sisó (tipus 51 de M. Crusafont o 26 d'A. M. Balaguer). Si tenim presents els pesos esmentats, de 10 l'unça, podríem ajustar la cronologia d'aquests mancusos, diets de Barcelona en els documents, entre 1055-1069. Aquest tipus de mancusó ha aparegut en altres treballs efectuades a diferents indrets de Catalunya. Citarem en primer lloc, per la seva proximitat geogràfica a Can Paleta, el tresor d'Odena, descobert l'any 1943, tot i que també n'han aparegut a Besalú, a Girona i al carrer del Call de Barcelona.

Mancús era el nom que els cristians donaven al diner musulmà d'or. Els comtes de Barcelona batenen mancusos a la seva seca, a imitació dels dinars andalusins. Aquest fet fa pensar en una gran influència de les emissions d'or àrabs, especialment en temps de Berenguer Ramon I i Ramon Berenguer I, entre els anys 1018-1076.

Un cop exposades i descrites les circumstàncies de la troballa, la cronologia d'aquest tresoret sobta, d'entrada, a aquells que coneguin mínimament Can Paleta. Des de la direcció hem

defensat sempre una cronologia de l'Antiguitat Tardana i un abandonament del jaciment no més enllà de l'Alta Edat Mitjana.

Per tant, ¿quina interpretació cal donar a una troballa de cronologia tant posterior? Tenint en compte la descripció del context arqueològic que hem donat abans, no es fa difícil donar una resposta coherent a aquesta qüestió: per una part creiem verosimil pensar que un cop feia dos o tres segles que Can Paleta s'havia despoblat, un personatge desconegut del segle XI o potser fins i tot un xic posterior, va amagar les monedes en un moment d'amenaça, inseguretat o persecució. Les restes visibles d'un lloc d'habitatge abandonat eren un punt de referència clar en el paisatge per realitzar l'amagatall, a l'espera de que el perill s'esvaís. En aquest sentit cal tenir en compte que el camí antic abans esmentat passava molt aprop del jaciment, per tant no es gens agoserrat pensar en algú que viatjava o fugia. Fos quin fos el motiu de l'ocultament, el cert és que el propietari de les monedes no les va recuperar mai més.

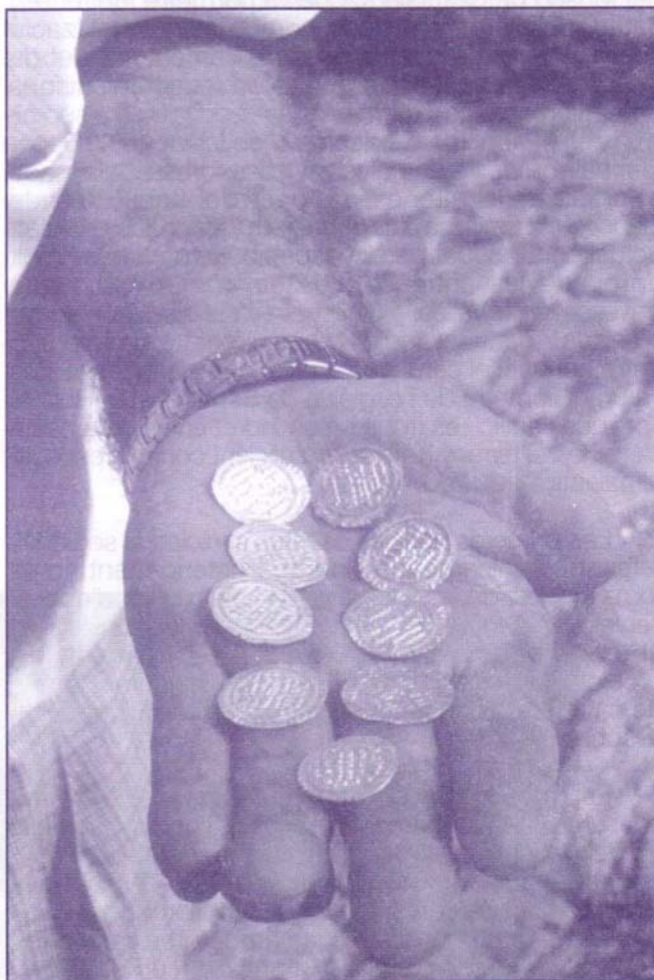

Foto: Natàlia Salazar (ArqueoCat S.L.)

Per altra banda, també es pot defensar la hipòtesi de que les monedes siguin contemporànies a una ocupació posterior, molt puntual i de caràcter residual respecte a les ocupacions de l'Antiguitat Tardana i l'Alta Edat Mitjana. En aquest sentit caldrà acabar d'excavar l'habitatge on s'ha efectuat la troballa per tal de determinar-ne la seva evolució cronològica. En aquest cas, igual que en l'anterior, cal pensar que el propietari o propietaris de l'ocultament van patir algun imprevist que no els va permetre recuperar les monedes que hem localitzat en el transcurs de la campanya d'excavacions del 2000.

Jordina Sales Carbonell
Jordi Enrich Hoja
Joan Enrich Hoja

La *domus* d'Olivet: l'estudi arqueològic d'un jaciment singular.

Després de les diverses campanyes d'intervenció arqueològica (d'ençà de l'any 1994) realitzades a la *domus* d'Olivet no creiem agosarat qualificar-lo de jaciment arqueològic excepcional tant per les seves característiques particulars, de conservació i informació com pel coneixement global d'aquests tipus d'assentaments durant l'edat mitjana.

Cal assenyalar que els treballs d'excavació al casal d'Olivet no poden desvincular-se d'una especial i acurada recerca documental duta a terme a priori pel Dr. Jaume Dantí, de l'Àrea d'Història Medieval i Moderna del Museu de Granollers, que va permetre tant el seu estudi pròpiament històric com la seva localització sobre el terreny, donat el desconeixement absolut de la seva existència física abans de les intervencions arqueològiques.

La *domus* és una discreta casa fortificada situada a la vall del riu Tenes, a l'oest del nucli urbà de Canovelles. Es troba a 170 m.s.n.m., en un lloc enclotat, actualment ocupat per un espès bosc d'alzines i molt aprop de les antigues vies de comunicació que travessaven el Vallès: a 300 metres del camí que anava d'Iluro a *Aqua Calidae*, a mig quilòmetre de la cruïlla entre aquest i el camí que anava cap a Bigues i Riells i a un quilòmetre de l'església de Santa Justa i Rufina. Tot i que l'edifici es troba en un indret ensotat, la petita elevació del terreny li ofereix el suficient control respecte al paisatge que l'envolta.

Les primeres notícies escrites s'inicien al segle XII, referint-se únicament a l'indret. Posteriorment no es torna a trobar dades fins l'any 1311. És a partir d'aquest segle quan a totes les referències documentals s'utilitza el terme *domus* d'Olivet. En aquest moment, els propietaris laics de l'edifici eren els Riudeperes, família de cavallers procedents de Sant Martí de Riudeperes (Osona).

La documentació afirma que al segle XV es consumà l'abandonament de l'edifici, i en aquest sentit un dels documents més significatius, datat del 1454, constata que Elionor de Riudeperes, que vivia a Granollers, cedeix en anfitèusi a Antic Marquès, la casa d'Olivet, totalment derruïda, amb totes les terres conreades i ermes. Aquest mateix document, serví com a base per a la localització física de l'edifici, a partir de les diverses afrontacions que delimitaven la propietat i que en ell s'hi descriuen. Calia, doncs, suposar que a mitjan del segle XV, l'edifici es trobava ja en ruïnes i que probablement no tornà mai a esdevenir l'antiga casa fortificada d'èpoques anteriors.

Malgrat que els estudis arqueològics no han finalitzat encara, les sis campanyes dutes a terme fins al moment han permès descobrir gairebé la totalitat de la planta de l'edifici, de forma irregular, bastida al voltant d'una torre, probablement preexistent. És probable que les circumstàncies de la seva destrucció i la no posterior reutilització de l'edifici impliquessin una major conservació en alçada dels diversos murs que la defineixen. El parament de tots aquests murs, a base

de carreus disposats en filades horitzontals, cal relacionar-lo amb un clar estil romànic del segle XII.

Internament, l'edifici giraria a l'entorn d'un àmbit central a partir del qual es distribuïen la resta d'espais o habitacions. Paral·lelament, aquest àmbit central permetria l'accés a la torre, la porta de la qual es trobaria elevada a la primera planta. El sistema de coberta es basaria en un embigat de fusta, encanyissat i teules. Els paviments o nivells d'ús consisteixen en terra premada o empedrats segons el lloc i l'ús de cadascun dels àmbits.

Totes aquestes dades referents a les característiques estructurals i arquitectòniques de l'edifici han quedat clarament corroborades a partir de la intervenció arqueològica a l'interior de l'edifici. En aquest sentit, el jaciment presenta una estratigrafia molt simple i alhora extremadament explicativa tant de les característiques que hauria tingut l'edifici com de l'activitat humana i econòmica que s'hi relacionava al llarg dels dos últims segles d'existència. Tantmateix, aquesta especificitat estratigràfica que aporta tanta informació referent als segles XIV-XV no permet identificar ocupacions anteriors, referents als primers segles d'ocupació de la *domus* (segles XII-XIII).

Vista aèria de les estructures identificades com a dipòsits de gra.

Les característiques estratigràfiques del jaciment es troben directament relacionades amb les circumstàncies que determinaren la seva destrucció, alhora que impliquen també una envejable conservació dels materials arqueològics documentats. Les dades estratigràfiques deixen fora de dubte que l'abandó definitiu de l'edifici es produí a causa d'un important i devastador incendi que implicà forçosament un ensorrament gairebé immediat de les cobertes i conseqüentment l'enrunament parcial de les seves estructures. Davant la ruïna total en què es trobava l'edifici, el casal fou definitivament abandonat, i els seus habitants passaren a residir a la propera casa de Can Marquès, situada a uns 500 metres de la *domus*.

Aquest fet es determina a partir de l'existència, sota l'enderroc dels murs i l'enderroc de la coberta, d'un potent nivell de cendres i carbons enmig del qual es documenta tot el material arqueològic molt ben conservat i probablement situat just en el lloc on es trobava en el moment de l'esfondrament. Entre aquests

materials s'hi documenten tota mena d'utensilis de ferro: aixades, tenalles, claus, podalls, ferradures..., relacionats amb les diverses tasques agrícoles que es duïen a terme. S'hi documenten també altres elements de ferro com frontisses, panyys, claus de pany, ganxos, ferramentes de porta, etc associades tant a les portes interiors de la *domus* com a caixes de fusta per magatzem de tota mena d'estris. Singularment, i dins també dels diversos elements de ferro apareguts, s'hi troben dues peces excepcionals que corresponen, sens dubte, a dues cotes de malla, o *ausbergs* del tipus anular que, al costat de diversos fragments d'armadura, indicarien una posició econòmica benestant i una dedicació puntual a guerrear per part dels habitants de la *domus*. Es documenten també abundants peces de bronze com plaques esmaltades, amb el símbol de la família –els Riudeperes-, botons, aplics, sivelles i tiradors conservats en perfecte estat. Al costat de tots aquests elements apareixen evidentment, gran quantitat de restes ceràmiques, en molts casos reconstituïbles, que per la seva tipologia –ceràmica verd-manganès, blava, grisa, oxidada i comuna vidrada- permeten situar cronològicament el conjunt a finals del segle XIV principis de segle XV.

Sota mateix d'aquest potent nivell d'incendi, apareixen ja els diversos paviments que definien el nivell d'ús de cadascun dels àmbits. Les característiques d'aquests varien segons el lloc. Així, trobem paviments de còdols combinats amb fragments de pedres de molí o paviments simples de terra piconada sobre el terreny natural. Dins de cadascun dels àmbits de la *domus*, excepte la torre, s'hi troben elements relacionats amb l'emmagatzematge de gra, amb variades tipologies que van des de les típiques sitges excavades al sòl

geològic o petits dipòsits quadrats construïts a base de parets de pedra arrebossats a calç, o dipòsits amb un llit de llates de fusta disposades horitzontalment. Aquest fet indicaria probablement una rica producció cerealística per part de la propietat de la *domus*, tant pel sistema de rendes com en conreus propis.

Totes aquestes dades arqueològiques deixen, doncs fora de dubte que la *domus* d'Olivet hauria constituït, probablement des dels seus orígens, un més dels abundants sistemes defensius i de control territorial existents durant l'edat mitjana i amb especial esplendor durant els segles XIV-XV. A nivell històric és prou conegut que les famílies residents d'aquestes cases fortes solien ser als segles XII-XIII feudataris dels senyors, per la qual cosa eren considerats "cavallers generosos i homes de paratge". En aquest sentit, el conjunt arqueològic de la *domus* posa clarament de manifest les característiques i l' *status vivendi* dels seus habitants, els quals es distingeixen clarament per la seva situació econòmica i social de les masies pròpiament dites i de les famílies camperoles tradicionals. Tant la quantitat com la qualitat de la informació aportada pel jaciment, a nivell estratigràfic i de material arqueològic impliquen una particularitat dins el marc de l'arqueologia medieval a més de la seva importància com a font d'informació del moment i el context econòmic de tot l'entorn i el grup social que s'identificava amb el casal.

Josep Pujades Cavalleria
Carme Subiranas Fàbregas
Arqueòlegs

Vista general de l'interior de l'edifici.

JACIMENT, Municipi (comarca). Direcció. [Cronologia].

- **VILANERA**, l'Escala (l'Alt Empordà). Rafael Dehesa Carreira- Dolors Codina Reina [Medieval].
- **ESGLÈSIA DE SANTA MARIA**, Cabra del Camp (l'Alt Camp). Oscar Curulla Ferré. [Medieval].
- **C/ ST.ANTONI, 34-38 I LES VALLS, 43-45**, Sabadell (el Vallès Occidental). Goretti Vila Fàbregas. [Medieval].
- **PL.CONSTITUCIÓ**, St. Jordi Sesvalls (el Gironès). Maribel Fuertes Avellaneda. [Medieval].
- **PONT DE PEDRET**, Berga (el Berguedà). Josep M. Vila Carabasa. [Medieval].
- **NUCLI DE NIULA**, Ger (la Cerdanya). Oriol Mercadal Fernández- Pierre Campmajo. [Ibèric-medieval].
- **MAS DE GINER**, Masdenverge-Tortosa (el Baix Ebre). Jordi Marquès Ariño. [Medieval].
- **ESGLÈSIA DE ST. SADURNI DE ROTGERS**, Borredà (el Berguedà). Josep M. Vila Carabasa. [Medieval].
- **PL. PERE SAN**, St. Cugat del Vallès (el Vallès Occidental). Josep Pujades Cavalleria. [Medieval].
- **POBLAT DEL PUIG DE CASTELLAR I ESGLÈSIA DE ST. ESTEVE**, Castellar del Vallès (el Vallès Occidental). Joan Manel Coll Riera-Jordi Roig Buxó. [Medieval].
- **MOLÍ DELS FRARES**, St. Vicenç dels Horts (el Baix Llobregat). Gemma Caballé Crivillés. [Medieval-modern].
- **SOLAR PL.IMMACULADA-VIA ST. IGNASI**, Manresa (el Bages). Jordi Guàrdia Felip. [Medieval].
- **CASTELL DE ST. JOAN**, Lloret de Mar (la Selva). Joan Llinàs Pol. [Medieval].
- **CASTELL DE PONTS**, Ponts (la Noguera). Carme Cubero Corpas-Romeo Marugan. [Ibèric-medieval].
- **ERMITA DE ST.JOAN DE BENVIUERE O DE CA N'ESTAPER**, Castellbisbal (el Vallès Occidental). Josep Pujades Cavalleria-Carme Subiranas Fàbregas. [Modern].
- **C/ RIERA**, 46, Mataró (el Maresme). Marta Fàbregas Espadaler. [Romà-medieval].
- **L'ESQUERDA**, Masies de Roda (Osona). Imma Ollich Castanyer-Maria Ocaña Subirana. [Ibèric-medieval].
- **PÇA. DE ST.ROC-ACCÉS A L'ESGLÈSIA DE ST. FÈLIX**, Sabadell (el Vallès Occidental). Oscar Matas Pareja. [Modern].
- **C/LLUÍS BESA I GOVERNADOR MONTCADA**, Lleida (el Segrià). Marta Moran Alvarez. [Contemporani].
- **C/ CIVADERIA, 32**, Tarragona (el Tarragonès). [Romà-medieval].
- **AV. LES GARRIGUES, 15**, Lleida (el Segrià). Albert Barrientos Vilardell. [Modern].
- **L'HOMENATGE**, Tortosa (el Baix Ebre). Joan Martínez Tomàs. [Medieval].
- **CASTELL DE MUR**, Mur (el Pallars Jussà). Marina Coll Vengut. [Medieval].
- **STA. EULÀLIA DE SORT**, Sort (el Pallars Sobirà). Eduard Arbós Vila. [Medieval].
- **BOU D'OR**, Girona (el Gironès). David Vivó. [Medieval].
- **ESGLÈSIA DE ST. PEIR D'ENCUNHAU**, Vielha e Mijaran (la Val d'Aran). Gemma Garcia Hernando. [Medieval].
- **ERA JULIA**, Sort (el Pallars Sobirà). Josep Farràs Abello. [Contemporani].
- **TORRE DE LA TALAIA-CASALOT DE LA TALAIA**, Súria (el Bages). Goretti Vila Fàbregas. [Medieval].
- **CASTELL DE MONTCLÚS**, St. Esteve de Palautordera (el Vallès Oriental). Josep Pujades Cavalleria-Carme Subiranas Fàbregas. [Medieval].
- **PLA D'ALMATÀ**, Balaguer (la Noguera). Josep Farràs Abello. [Medieval].
- **CASTELL DE SOLIVELLA**, Solivella (la Conca de Barberà). Moisès Díaz Garcia. [Medieval].
- **CATEDRAL-VOLTANT DEL CLAUSTRE DE LA SEU**, Tarragona (el Tarragonès). [Romà-medieval].
- **CASTELL DE TORCAFELLO**, Maçanet de la Selva (la Selva). [Medieval].

- **ESGLÈSIA DE LA MARE DE DÉU DE QUADRES**, Isòvol (la Cerdanya). Carme Subiranas Fàbregas. [Medieval].
- **COL.LEGIATA DE ST. PERE**, Àger (la Noguera). Mónica Carbelo Aranega. [Contemporani].
- **STA.MARIA DE GERRI DE LA SAL**, el Baix Pallars (el Pallars Sobirà). Montserrat Cabrera Ventura. [Contemporani].
- **C/VINYES,S/N- AL COSTAT DE LA FARGA PALAU**, Ripoll (el Ripollès). Sara Simon Vilardaga. [Medieval].
- **CANTONADA C/FONOLLAR- C/GOMBAU**, Barcelona (el Barcelonès). Josefa Huertas Arroyo. [Romà-medieval].
- **C/JAUME GIRALT, 4-10**, Barcelona (el Barcelonès). Josefa Huertas Arroyo. [Romà-medieval].
- **C/ST. JOSEP- ENTRE C/ROGER DE FLOR I C/ST. JAUME**, Granollers (el Vallès Oriental). Lluís Vila Bonamusa. [Romà-medieval].
- **ESGLÈSIA DEL MONESTIR DE ST. LLORENÇ DE SOUS**, Albanyà (l'Alt Empordà). Josep M. Vila Carabasa. [Medieval].
- **CASTELL DE LLÍVIA**, Llívia (la Cerdanya). Gemma Caballé Crivillés-Carme Subiranas Fàbregas. [Medieval].
- **CASTELL DE CALONGE**, Calonge (el Baix Empordà). Sussanna Abad Mir. [Medieval].
- **MONESTIR DE ST.CUGAT DEL VALLÈS-PALAU ABACIAL**, St. Cugat del Vallès (el Vallès Occidental). Jordi Aguelo Mas. [Modern].
- **CASTELL DE ST. MATEU DE BAGES**, St. Mateu de Bages (el Bages). Clara Arbués Garcia. [Medieval].
- **C/ GENERAL PRIM, 12-14**, Vilafranca del Penedès (l'Alt Penedès). Xavier Esteve Gracia. [Medieval].
- **LA SOLEIA DEL COSIDOR**, Castellar del Vallès (el Vallès Occidental). Joan Manel Coll Riera. [Medieval].
- **CAN ROQUETA II**, Sabadell (el Vallès Occidental). Antoni Palomo Pérez-Alba Rodríguez Làzaro. [Ibèric-medieval].
- **PL. ST. JAUME**, Sabadell (el Vallès Occidental). Oscar Pareja Matas. [Modern].
- **MONESTIR DE ST. LLORENÇ PROP BAGÀ**, Guardiola de Berguedà (el Berguedà). Josep M. Vila Carabasa. [Medieval].
- **CASTELL DE MONTSORIU**, Arbúcies-St. Feliu de Buixalleu (la Selva). Gemma Font Valentí-Sandra Pujadas Mitjà. [Medieval].
- **CASTELL DE ST. JOAN**, Lloret de Mar (la Selva). Joan Llinàs Pol. [Medieval].
- **SEU DE TARRAGONA-VOLTANT DEL CLAUSTRE**, Tarragona (el Tarragonès). [Romà-medieval].
- **DESPOBLAT MEDIEVAL DE STA. CREU DE LLACUNES**, Soriguera (el Pallars Sobirà). Goretti Vila Fàbregas. [Medieval].
- **TORRE D'ESCALÓ**, Guingueta d'Àneu (el Pallars Sobirà). Isidre Pastor Batalla. [Medieval].
- **CONJUNT MONUMENTAL D'OLÈRDOLA**, Olèrdola (l'Alt Penedès). Núria Molist Capella. [Medieval].
- **C/ JAUME GIRALT, 4**, Barcelona (el Barcelonès). Silvia Redondo Iniesta. [Modern].
- **RDA. ST. PAU, 6-8 CANTONADA C/ FLORS, 7**, Barcelona (el Barcelonès). Jordina Sales Carbonell. [Medieval-Modern].
- **VILANERA**, l'Escala (l'Alt Empordà). Jordi Merino Serra. [Romà-medieval].
- **VIA LAIETANA, 14- ANTIC CINEMA PRINCESA**, Barcelona (el Barcelonès). Damià Griño Márquez-Albert Bacaria. [Romà-medieval].
- **CASTELL D'ÒS DE BALAGUER**, Òs de Balaguer (la Noguera). Isidre Pastor Batalla. [Modern].
- **ESGLÈSIA RONICA**, la Sentiu de Sió (la Noguera). Marta Monjo Gallego. [Medieval].

(*) Hem d'agrair al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya les dades facilitades sobre aquestes intervencions.

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

- ALDANA FERNÁNDEZ, S.:** Valencia. La ciudad amurallada. 1999-122pp. lám. col. 500 pta.
- ÁLVAREZ ÁLVAREZ, C.:** La ciudad de León en la Baja Edad Media. El espacio urbano. 1992-158pp. lám. color. 3.532 pta.
- ARMINJON, C.:** Ameublement d'église. Quotidien de la liturge. (Col. Patrimoine Vivant). 2000-104pp. 3.800 pta.
- BARCELO, M.; KIRCHNER, H.; NAVARRO, C.:** El agua que no duerme. Fundamentos de la arqueología hidráulica andalusí. 1996-121pp. 2.100 pta.
- BAYARD, F.:** L'art du bien mourir au 15e siècle. Étude sur les arts du bien mourir au bas Moyen Âge à la lumière d'un ars moriendi allemand du 15e siècle. 2000-248pp. il. 2.900 pta.
- BENITO MARTÍN, F.:** La formación de la ciudad medieval. La red urbana en Castilla y León. 2000-332pp. 10 il. fot. 10.200 pta.
- BROGIOLO, G. P. et alii:** Le fortificazioni del Garda e i sistemi di difesa dell'Italia settentrionale tra tardo antico e alto medioevo. 1999-170pp. 131 il. 5.100 pta.
- CAMPOS, M.D.; GONZÁLEZ, I.; TEJERÍA, M.D.:** El coro de la catedral de León. 1999-400pp. fig. fot. 5.000 pta.
- CANO PIEDRA, C.:** La cerámica verde-maganeso de Madinat al-Zahra. 1996-148pp. 66 fig. XLII lám. color. 2.400 pta.
- CASAGRANDE, C.; VECCHIO, S.:** Anima e corpo nella cultura medievale. (Atti del V Convegno di studi della Società italiana per lo Studio del Pensiero Medievale. Venezia, 25-28 settembre 1995). 1999-332pp. 10 il. fot. 10.200 pta.
- CASTILLO, J.; MARTÍNEZ, L.P.:** Els gremis medievals en les fonts oficials. El fons de la Governació del regne de València en temps d'Alfons el Magnànim (1417-1458). 1999-323pp. 2.000 pta.
- CHRISTIDES, V.:** Byzantine Libya and the March of the Arabs towards the west of North Africa. 2000-10.800 pta.
- CLAUDE, S.:** Le château de Gréoux-les-Bains (Alpes-de-Haute-Provence). Une résidence seigneuriale du Moyen Âge à l'époque moderne. (DAF, n° 80). (a partir de novembre 2000, 6.200 pta).
- CORTS, R.; GALTÉS, J.; MANENT, A. (Dirs.):** Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya. Vol. 1: A-C. 1998-XXIV + 676pp. 4.950 pta.
- CORTS, R.; GALTÉS, J.; MANENT, A. (Dirs.):** Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya. Vol. 2: D-O. 1999-764pp. 4.950 pta.
- CRESSIER, P. (Ed.):** El vidrio en al-Andalus. (Actas). 2000-168pp. il. fot. 3.120 pta.
- DEMURGER, A.:** Auge y caída de los templarios, 1118-1314 (4a. ed.). 2000-380pp. 2.400 pta.
- FAURE, M. (Ed.):** Le sang au Moyen Âge. (Colloque International de Montpellier, 27-29 nov. 1997). 1999-478pp. 4.300 pta.
- FREIXAS, P.; NOLLA, J.M.; PALAHÍ, L.; SAGRERA, J.; SUREDA, M.:** La catedral de Girona. Redescubrir la seu romànica. Els resultats de la recerca del projecte Progress. 2000-123pp. 63 fig. color. 2.000 pta.
- FRESNADILLO, R.; GARCÍA, R.:** La fortaleza de Fuengirola y su territorio: una aproximación histórica. 1998-214pp. fig. 2.600 pta.
- FUGUET SANS, J.:** Templers i Hospitalers, III. Guia de les Terres de Ponent i de la Franja. 2000-125pp. fot. color. 2.500 pta.
- GALLET, Y. (Ed.):** Art et architecture à Melun au Moyen Âge. (Actes du colloque d'histoire et d'archéologie, Melun 28-29 novembre 1998). 2000-336pp. 114 il. 16 lám. color. 5.500 pta.
- GAMBARO, T.:** La ceramica di Collesano dal XVII secolo a oggi. (Collesano (PA), chiesa di S. Giacomo, 23 dic. 1997- 21 gen. 1998). 1998-141pp. il. color. 2.850 pta.
- GARCÍA DE CORTÁZAR, J.A. (Coord.):** Los protagonistas del año mil. (Actas XIII Seminario sobre Historia del Monacato, 2-5 agosto de 1999). (Codex Aquilarensis, n° 16). 2000-183pp. fig. 2.000 pta.
- GARMA RAMÍREZ, D. de la:** Rutas del románico en la provincia de Guadalupe. 2000-143pp. il. lám. 1.850 pta.
- GARMY, P.; MOLTEIL, M. (Dirs.):** Le Quartier antique des Bénédictins à Nîmes (Gard). Découvertes anciennes et fouilles 1966-1992. (DAF, 81). 2000-288pp. 252 fig. 6.900 pta.
- GELICHI, S.:** Introduzione all'archeologia medievale. Storia e ricerca in Italia (2a. ed.). 1999-280pp. il. 4.250 pta.
- GELICHI, S. et alii:** Archeologia urbana in Toscana. La città altomedievale. 1999-144pp. 100 il. 4.950 pta.
- GELICHI, S. et alii:** Archeologia medievale in Emilia occidentale. Ricerche e studi nelle province di Reggio Emilia e Modena. 1998-199pp. 160 il. 4.950 pta.
- GERBET, M.-C.:** L'Élevage dans le royaume des Castille sous les Rois Catholiques, 1454-1516. 1999-150pp. 4.600 pta.
- GONZÁLEZ, A. et alii:** 32 monuments catalans: el patrimoni arquitectònic de la Diputació de Barcelona. 1986-5.250 pta.
- HERRÁEZ ORTEGA, M. V. (Dir.):** Memoria de un patrimonio artístico. El desaparecido monasterio de Sahagún. 1999-264pp. fig. fot. 5.000 pta.
- IZQUIERDO BENITO, R.; RUIZ GÓMEZ, F. (Coord.):** Las órdenes militares en la Península Ibérica. Vol. 1: Edad Media. (Actas del Congreso Internacional, Ciudad Real, 6-9 mayo de 1996). 2000-1153pp. fig. fot. 4.000 pta.
- LABAL, P.:** Los Cátaros. 2000-240pp. 995 pta.
- LE GOFF J.:** Il medioevo. Alle origini dell'identità europea. (4a. ed.). 2000-130pp. 1.900 pta.
- LEROY, M.; MERLUZZO, P.:** Les ateliers sidérurgiques médiévaux de Saint-Dizier (Haute-Marne). 1998-130pp. il. lám. 4.100 pta.
- LÓPEZ MULLOR, A.:** La Guia del Patrimoni arquitectònic de Castelldefels. El Castell i les Torres. 2000-1.500 pta.
- LÓPEZ MULLOR, A. et alii:** Arqueologia, història i art de l'església de Sant Valentí de les Cabanyes. 1992-750 pta.
- MALPICA CUELLO, A.:** Poblamiento y castillos en Granada. 1996-340pp. 56 lám. color. gran format. 7.000 pta.
- MARTIN, G. (Ed.):** La historia alfonsi: el modelo y sus destinos (siglos XIII-XV). 2000-168pp. 3.640 pta.
- MOXÓ, S. de:** Feudalismo, señorío y nobleza en la Castilla medieval. 2000-1.898 pta.
- NOVOA PORTELA, F. (Coord.):** Hungría en el año mil. El nacimiento de una nación europea. (Catálogo de la exposición). 1999-221pp. fot. 2.000 pta.
- OLMEDO F. (Ed.):** Itinerario cultural de Almorávides y Almohades. Magreb y Península Ibérica. 1999-515pp. fig. fot. color. 5.900 pta.
- PARDO DE GUEVARA Y VALDÉS, E.:** Señores de Galicia. Tenentes y condes de Lemos en la Edad Media. (2 vol.). 2000-795pp. 5.200 pta.
- POHL, W.:** Die Ursprünge der Ethnie der Europäer. Barbari e romani tra antichità e medioevo. 2000, xiv + 326pp. 5.950 pta.
- RIQUER, M. de:** Caballeros medievales y sus armas. 2000-308pp. 2.500 pta.
- RUBIO GARCÍA, L.; RUBIO HERNÁNDEZ, L.:** La mujer murciana en la Baja Edad Media. 2000-270pp. 1.600 pta.
- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, M.:** Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval. 1999-400pp. 3.500 pta.
- TARDY, J.-N.:** Astroiabes. Cartes du ciel. Les comprendre et les construire. 2000-144pp. fot. color. fig. 2.850 pta.
- UDINA MARTORELL, F.:** El nom de Catalunya. 2000-(1a ed. 1961)-62pp. 600 pta.
- ZOLLA, E.:** Los místicos de occidente, II: Místicos medievales. 2000-432pp. 4.200 pta.
- V.V.A.A.:** La capella del Santíssim de l'església de Sant Miquel de Cardona. Barcelona. 1992-800 pta.
- V.V.A.A.:** El Castell de Cubelles. Textos de recerca històrica. (50è. Aniversari del Catàleg de la ciutat de Barcelona). 1998-3.600 pta.
- V.V.A.A.:** Ceràmica medieval catalana; El monument, document. 1997-3.800 pta.
- V.V.A.A.:** La chrétienté au péril sarrasin. (Actes du colloque de la section française de la Société Internationale Rencesvals - Aix-en-Provence, 1999). 2000-275pp. 4.900 pta.
- V.V.A.A.:** Església de Santa Càndia d'Orpi. Barcelona. 1986-1.150 pta.
- V.V.A.A.:** Le maioliche di Palazzo Neri Orselli. Appunti per uno studio sulla produzione ceramica di Montepulciano (Toscana). (Montepulciano (SI), Chiesa di San Bernardo, 2000). 2000-95pp. il. color. 2.900 pta.
- V.V.A.A.:** Le vie del Medioevo. Convegno Internazionale di Studi. (Atti del Convegno Internazionale di Studi. Parma, 28 set.- 1 ott. 1998). 2000-420pp. 600 il. 50 il. color. 13.600 pta.
- V.V.A.A.:** Gli spazi economici della Chiesa nell'occidente mediterraneo (secoli XII-metà XIV). (Atti del XVI convegno, Pistoia, 1997). 1999-x + 628pp. 6.600 pta.
- V.V.A.A.:** Les restauracions de les esglésies de Sant Pere de Terrassa. / A propòsit de Jeroni Martorell, Puig i Cadaflach i Torres Balbàs. 1993-1.300 pta.
- V.V.A.A.:** Torre del Baró. Viladecans. Arqueologia. 1998-3.500 pta.

PER COMANDES:

• Arqueocat s.l. •
Arqueologia i Patrimoni

Arqueocat Llibreria
C/ Dinamarca, 3 interior 8
08700 IGUALADA (Barcelona)
Tel/fax: 34 93 805 58 70
Tel: 34 93 803 96 67
e-mail: arqueocat@ciberia.es

Podeu visitar-nos a la nostra pàgina web: <http://www.arqueocat.com>

II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya

L'ACRAM està mantenint contactes amb l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès per tal de realitzar en aquesta localitat el II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya, que se celebraria a la primavera de l'any 2002 tal com correspon donada la periodicitat quadriannual d'aquests congressos. Abans de finalitzar el present any us farem arribar una primera circular amb dades més concretes al respecte.

De tota manera podem avançar que el congrés tindrà dues parts, en la primera es tractaran de manera monogràfica dos temes proposats des de l'ACRAM que encara estan per concretar, però un dels quals segurament tractarà de la problemàtica de l'evolució arquitectònica dels monestirs des de la seva fundació i fins al present. La segona part del congrés estarà oberta a les intervencions que han tingut lloc des del 1998.

Assemblea General Ordinària de l'ACRAM

El proper dia 2 de desembre a les 11h tindrà lloc l'Assemblea General Ordinària de l'ACRAM en el Centre Cívic Joan Oliver de Barcelona (c/ Comandante Benítez, 6). Properament farem arribar a tots els socis la convocatòria i l'ordre del dia corresponents.

Empresa d'Arqueologia a Portugal busca arqueòlegs

Ens ha arribat informació que una empresa dedicada a temes arqueològics i patrimonials a Portugal està buscant arqueòlegs per tal d'incorporar-los a tasques arqueològiques en aquell país.

Per a més informació:

ERA: Arqueologia, Conservação, Gestao de Património.

Calçada da Picheleira, 46-E. 1900-372 LISBOA (Portugal)

e-mail: era@esoterica.pt

BUTLLETA D'INSCRIPCIÓ A L'ASSOCIACIÓ CATALANA PER A LA RECERCA EN ARQUEOLOGIA MEDIEVAL

Nom: Cognoms:

Adreça: Telèfon:

Codi Postal: Població:

Professió:

Entitat:

DADES BANCÀRIES DEL/LA SOL.LICITANT

Entitat bancària: Núm. entitat:

Adreça de l'entitat:

Oficina:

Núm. control:

Núm. compte:

• Quota anual: 3.000 ptes.

• Quota Institucional: 10.000 ptes.

Signatura

• ACRAM: C/ Garcilaso, 199 1r-3a • 08027 BARCELONA • Tel. 93 351 39 65 •

• e-mail: acram@eresmas.com • <http://www.icnet.es/+acram> •

L'ACRAM no es fa responsable de les opinions expressades pels autors en els articles que aquí es reproduïxen